

DVAKRÁT

2x

Roman Ludva Stěna srdce

Život – obraz – smrt

Tato tři slova jako by tvořila klíč k dalšímu románu Romana Ludvy nazvanému Stěna srdce (*Host*, Brno 2001). Všechny autorovy prózy počínaje knihou *Smrt a křeslo* (1996) se vyznačují specifickým ovzduším tajemství, které je odhalováno jakoby mimochodem. Důraz je položen na významové zvrstvení naznačující rozměr transcendentální hloubky fiktivního světa.

Ludvův nový román zachovává stylizační gestaci, ta je však nyní promítnuta do uměleckého prostředí. Kompozice má rámcovou povahu; rámeček tvoří interview spisovatele Patrika Honzla se světově proslulým malířem Josefem Halou. V jeho průběhu přechází rozhovor v románovou fikci podávanou v první osobě.

Leitmotivem příběhu je středověký obraz čtoucího mnicha, na nějž malíř (v době své emigrace) narazí při četbě studie italské kunsthistoričky Laury Cherubiniové nazvané *Obraz je živý organismus*. Mladý umělec zcela oddaný avantgardnímu modernismu se náhle setkává s něčím, co ho hluboce zasáhne. Italská studie je založena na analýze gotického obrazu, v jehož pravém dolním rohu má být neviditelným inkoustem vepsána definice odhalující tajemství trvalé životnosti uměleckého díla. Hala odjíždí za autorkou do Turína, aby přišel na kloub záhadné definici.

V Itálii se setkává nejen s půvabnou historičkou umění (prožije s ní obligátní milostný román), nýbrž i s dalšími postavami, především se spisovatelem Biaggem. Ten pojme k českému umělci zvláštní náklonnost a prozradí mu tajemství neviditelného textu. Je to latinský nápis: *Probitas, Ingenium, Assiduitas, Gaudium, Eventusque. Mors* – (Pocitivost a talent a pracovitost a radost a úspěch. Smrt –). Jak významové bohatství slov, tak i jejich souřadné uspořádání a tečka odělující slovo smrt (skladebně uzavřené)

vyvolává v malíři neutuchající snahu pochopit skrytý smysl textu. Nakonec se mu vlastností před tečkou spojují v pojem „život“, jenž je koncovým interpunkčním znaménkem oddělen od pojmu smrti (otevřené do věčnosti).

V jednom z klíčových rozhovorů s jeho „andělskou“ (Cherubini) italskou přítelkyní o latinských textech říká: „(...) vyznačují se pozoruhodným jevem – často jsou srozumitelné na první pohled, čteme-li je však znovu a znovu, objevují se další a další významy, které je obtížné rozkrýt.“ Ústy jedné z hlavních postav jsou tu vlastně zformulovány principy autorovy poetiky. Mísí se v ní rysy symbolismu s otevřenou polemikou namířenou proti avantgardnímu umění. Jeho protějškem má být dílo malíře „realisty“ Balthuse prohlášeného za génia malířství dvacátého století.

V románu ovšem nejde o obhajobu realismu v tradičním slova smyslu, nýbrž o renesanci (tento pojem vstupuje do textu v podobě Balthusova malířského triptychu *Renesanční variace*), tj. obnovu středověkého smyslu pro obraz jako zpodobení divadla světa, v němž pod strnulou loutkovitostí pulzuje skrytý život (to je tajemství sdělené obrazem čtoucího mnicha). Realismem se tu míní návrat k figuraci představující hodnoty dávající životu smysl.

V románu se takovou hodnotou stává rodina. V jedné ze svých úvah nad záhadným nápisem řeší malíř jeho smysl tak, že pojem „život“ ztotožní s pojmem „rodina“. K takovému hodnotovému vyústění prózy poukazuje i samotná rámcová situace fikce: Spisovatel Patrik odjíždí za svým interview s pocitem osvození od rodinného stereotypu, ale v závěru se vrací domů s pocitem, že rodina je základní jistotou a „rájem na zemi“ (tento pocit si odváží z malířova domu, kde jako by se realizoval svět jeho obrazů).

Na Ludvovu prózu nelze klást měřítka psychologické prózy, do níž bývají obvykle romány z uměleckého prostředí řazeny. Na to jsou jeho postavy opravdu poněkud loutkovité a jejich vztahy, byť se je autor snažil ozvláštnit skrytými souvislostmi, až příliš přímočaré (malíř Hala je v románu dítětem Štěstěny, jemuž svět vychází až zázračně vstříc). Opět se tu prosazuje autorovo přezíravé stanovisko k ději, jenž ustupuje před reflexivní problematikou. Naznačuje to i sám název románu *Stěna srdce*, objasněný v motu (a v malířově promluvě v textu): je to název skalního útvaru v Yosemitešském národním parku: *Salathé Wall*. *Salathé* je původní indiánský výraz pro srdce, *wall* je anglické slovo znamenající stěnu. Ve spojení těchto dvou slov spatřuje ústřední postava syntézu tradice a současnosti.

V hledání hodnot, které by mohly v dnešní přechodné době poskytnout lidem oporu, se román obrací k výtvarnému umění jako k oboru tvůrčí činnosti, který se jediný může pokusit o renesanci takového obrazu života, jenž by nabídl možnost zdomácnět v pomíjivém světě.

Trvalým problémem Ludvových próz je unikavost jejich transcendentálního rozměru. Ta totiž může vyvolávat otázku: Kdy se za umnou konstrukcí skutečně tají hloubka du-

foto Ondřej Slabý

chovního prostoru a kdy jde jen o kaširovanou fasádu? Možná však je právě to součástí autorského záměru.

ALEŠ HAMAN

Bublina tajemství

Roman Ludva píše, až se práší. Po vřele přijatých *Jezdci pod slunečníkem* z roku 1999 připsalo brněnské nakladatelství *Host* na jeho jistě zdaleka ještě nepodtržený účet další pozoruhodnou položku, tentokrát s mnohoznačně niceřkajícím, a přesto nádherně patetickým názvem *Stěna srdce*. Za takový titul by se v dobách mnoha literárních -ismů platilo zlatem.

V dobách mnohých, leč právě snad s výjimkou té dnešní, která se křechovitě zpěčuje a cuká přijmout něco tak expresivně čistého, nevypočitatelného, postrádajícího místa eventuálních úkoků do stran, při nichž se v mžiku promění úhel pohledu, sama věc-objekt zření, ba dokonce i samo oko... ano, právě a jen kvůli proměnám očí, kterými svět a věci v něm zachytáváme, k těm rafinovaně nabízeným možnostem úkoků dochází, rozšiřují paletu našeho vnímání a poznání, ale z onoho labyrintu možných variant jako by mnohdy zcela zřetelně zazníval slabý a bezbranný hlásek, který není vůbec sebejistý a vždy vtípně ironický, jak se zdá, ale naopak plný strachu. Z obavy před nenadálým útokem z kteréhokoliv místa je vyděšený až k smrti. *Stěna srdce* – to je jiná cesta. Je jako most anebo návrat ke kořenům. A právě takový je Ludvův román, právě takový je i samo zázračné spojení dvou slov – *Stěna srdce*.

Románový příběh je jedno velké tajemství, do něhož jsme od prvních stran naplno vtaženi. Napětí a očekávání vyvolává vlastně už samotný rámeček vyprávění – spisovatel naslouchá životnímu příběhu světoznámého malíře, jehož plátna jsou svou tematikou i zpracováním na první pohled jaksi nepopsatelně jiná. Tajemnou jinakost navíc prohlubuje prastará legenda o gotickém obraze, který ukrývá zázračnou formuli, jak vytvořit nadčasové dílo, tedy formuli, již bychom mohli opsat jako kámen mudrců pro malíře. Zdá se, že malíř Josef Hala takovou formuli zná. Pojmy středověkých alchymistů bývají však složitými metaforami pro jemné aspekty soustředěného spirituálního vývoje a stejně jako je získávání zlata z neušlechtilých materiálů obrazem pro proces duchovní proměny, během níž, zjednodušeně řečeno, dochází k přetavování nečistých vrstev alchymistovy duše, symbolizuje i malířova cesta za tajemnou formulí z obrazu postupný a velmi pracný proces hledání co nejčistšího, a tedy nutně zcela

osobitého výtvarného vyjádření. Proces, při kterém se stále zřetelněji vyjevuje skutečnost, že tím jediným místem, kde se formule odhalující tajemství obrazu nachází, je malířovo srdce.

Tajemství je mučidlem člověka. A nutno dodat, že nás Ludva v tomto ohledu svým novým románem vystavil skutečné tortuře. Každá postava vnáší do příběhu další znejistění, záhada se vrší na záhadu, záhadné a vlastně neuvěřitelné v pravém slova smyslu je i samo neustávající objevování se nových a nových otázek, detektivní atmosféra nutí mysl k postřehnutí i těch nejdrobnějších detailů (a že jimi autor často skutečně neskrblí), a tak jim automaticky přisuzuje dalekosáhlé významy, ale s plynoucím dějem si uvědomujeme, že se vlastně nic zvláštního neděje, že ty dlouhé, jakoby co nejpřesnější popisy prostředí, obrazů a vlastně i postav jsou jen opakující se slovní vatou, která je zřejmá podle Ludvy nezbytnou součástí „velkého“ příběhu. Je skutečně podivuhodné, jak málo se toho v realistickém a vcelku rozsáhlém románu stane.

Ludvova *Stěna srdce* mohla být vynikajícím prozaickým kouskem, kterým by autor potvrdil a překonal kvalitu *Jezdci*. Ale zatímco hrdina románu malíř Hala dokázal ve svých obrazech spojit řemeslnou dokonalost malby, nad kterou nepřestáváme žasnout u pláten středověkých mistrů, s pohledem, který je ryze moderní, nebo snad dokonce postmoderní, a rozklenutí onoho mostu mezi dvěma časy tak vneslo do jeho díla světlo, jež odolává vyblednutí, samotný román zůstává kdesi v půli příslibné cesty, nepřilíží daleko od napínavých vyprávěnek, příběhů na pokračování, které se propadají do zapomnění již v okamžiku, kdy lampa u postele vychládá. Oč smutnější je pak takové poznání, nacházíme-li k němu oprávněné důvody i v kompozici románu, jejíž nedotaženost se plně vyjevuje v překotně uspěchaném konci – jako by Ludva náhle ztrácel dech a rozhodl se v polovině královského maratónu uběhnout již jen „jednu rovinu“, zato však sprintem, ze všech zbývajících sil.

(„V Yosemitešském národním parku ve Spojených státech amerických najdeme jeden z nejslavnějších masivů na světě, *El Capitan*. Před dávnými věky pojmenovali původní obyvatelé Severní Ameriky jednu ze stěn žulového skvostu podle jejího tvaru „*Salathé*“. Američané k tomuto názvu daleko později přidali „*Wall*“. Vzniklo pozoruhodné sousloví, které k dnešnímu člověku může mluvit tisíciletými tradice i dechem našeho věku. *Salathé Wall, Stěna srdce*.“ – Za tenhle nápad ale... klobouk dolů.)

ZDENĚK ŠTIPL

foto Ondřej Slabý